

Binnen de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de brieven inzake Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis ontwikkelingslanden (Kamerstuk 33 625, nr. 293), Nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart» (Kamerstuk 34 952, nr. 104), en Reactie op moties ingediend tijdens het VAO Versterking Maatschappelijk Middenveld van 14 november 2019 (Kamerstuk 34 952, nr. 105).

De voorzitter van de commissie,  
De Roon

Adjunct-griffier van de commissie,  
Meijers

## Inhoudsopgave

<b>I</b>	<b>Vragen en opmerkingen vanuit de fracties</b>	<b>2</b>
	Algemeen	2
	Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis ontwikkelingslanden	2
	Nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart»	8
	Reactie op motie ingediend tijdens het VAO Versterking Maatschappelijk Middenveld	12
	Overig	13
<b>II</b>	<b>Antwoord / Reactie van de Minister</b>	<b>14</b>
<b>III</b>	<b>Volledige agenda</b>	<b>14</b>

### I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

#### Algemeen

De leden van de VVD-fractie danken de Minister voor de toegezonden stukken. Zij hebben hier nog enkele vragen over.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geagendeerde brieven van de Minister. Zij willen hun waardering uitspreken voor de inzet van het kabinet bij het bestrijden van het coronavirus in ontwikkelingslanden en de uitwerking van de eerder aangekondigde steunmaatregelen. Toch maken zij zich grote zorgen over de gevolgen van het virus, evenals de gevolgen van crisismaatregelen, voor de gezondheid en de economische weerbaarheid van inwoners van ontwikkelingslanden. Over de inzet van de financiële middelen en de andere onderliggende stukken hebben zij dan ook nog enkele vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn bezorgd over de gevolgen van de COVID-19 pandemie voor ontwikkelingslanden. Met name arme gezinnen en kwetsbare groepen zullen hard geraakt worden. Zij hebben kennisgenomen van de verschillende brieven en hebben daar nog enkele vragen bij.

De leden van de SP-fractie hebben de onderhavige stukken gelezen en bestudeerd en hebben daarover de volgende vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie danken de Minister voor haar brief Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis in ontwikkelingslanden en voor de nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart». Mede gezien de recente ontwikkelingen hebben deze leden nog een aantal vragen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geagendeerde stukken voor het schriftelijk overleg Ontwikkelingssamenwerking. Zij hebben naar aanleiding daarvan nog enkele vragen.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de jongerenstrategie «Youth at heart», de bijbehorende kabinetsbrief van 17 februari 2020, de kabinetsbrief van 21 februari 2020, en de kabinetsbrief «Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis ontwikkelingslanden» van 14 april 2020. Zij hebben een aantal vragen.

#### Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis ontwikkelingslanden

De leden van de VVD-fractie danken de Minister voor haar uitgebreide brief over de Nederlandse inzet bij het bestrijden van de coronacrisis in ontwikkelingslanden. Zij hebben nog een vraag over het besluit van de Amerikaanse regering om de financiering van de Wereldgezondheidsorga-

nisatie (WHO) op te schorten. Komt hierdoor het delen van wetenschappelijke informatie, het onderzoek naar mogelijke vaccins of het beschikbaar stellen van tests in gevaar?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister een algemene schets te geven of en hoe de beleidsdoelen zoals opgeschreven in de beleidsnota «Investeren in Perspectief» aangepast dienen te worden vanwege de mondiale COVID-19 crisis. Deze leden vragen de Minister om voor de zomer een paper op te stellen waarin de noodgedwongen beleidsaanpassingen worden opgenomen en welke gevolgen een 1.5 meter samenleving heeft op reguliere vormen van internationale samenwerking. Tevens vragen deze leden de Minister om daarbij aan te geven welke gevolgen deze crisis heeft voor het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDGs) in de Nederlandse focusregio's.

Kan de Minister aangeven of er internationaal ook lage en middeninkomenslanden worden ondersteund bij een effectieve strategie tegen het COVID-19. Ziet zij met de leden van de CDA-fractie ook het grote risico dat de gevolgen van een *lockdown* en dat dergelijke drastische maatregelen meer schade dan goed doen. Doordat mensen onmiddellijk in financiële nood komen en dus hun levensonderhoud in gevaar komt. De aan het woord zijnde leden zien dat reguliere zorg verder onder druk komt te staan, onderwijs stil ligt en hoe langer dat duurt daarmee ook de kansen op perspectief voor jongeren worden verkleind. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister in hoeverre de reguliere programma's aangaande het bieden van beroepsonderwijs en werk aan jongeren doorgaan en in hoeverre die programma's geïntensiveerd worden nu economische kansen voor jongeren hard achteruit gaan.

De Verenigde Naties waarschuwen voor een sterke toename van gender-gerelateerd geweld als gevolg van de COVID-19 crisis en de onevenredige impact van de crisis op vrouwen en meisjes. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister dit nader toe te lichten en in kaart te brengen hoe de situatie hieromtrent veranderd is in de Nederlandse focusregio's en welk beleid (nationaal en internationaal) hierop gemaakt wordt?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om een helder overzicht te geven van alle uitgaven door haar ministerie aan de COVID-19 crisis en tevens een overzicht te verstrekken van uitgaven door andere ministeries aan corona gerelateerde zaken welke bijdrage aan de 0,7%-norm voor officiële ontwikkelingshulp van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). De leden van de CDA-fractie vragen de Minister de laatste cijfers te geven van de kapitaalvlucht uit Afrika.

In de brief spreekt de Minister van 15.000 COVID-19 gevallen in Afrika. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister aan te geven hoeveel dat er nu zijn en daarbij te specificeren voor de focusregio's. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister een korte update te geven van de situatie in Jemen, de Gazastrook, de situatie in de vluchtelingenkampen van de Rohingya's, de Griekse vluchtelingenkampen en de Venezolaanse vluchtelingen in Zuid-Amerika.

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister uiteen te zetten hoe ervoor gezorgd wordt dat wanneer er een vaccin is voor COVID-19 de lage en middeninkomenslanden niet achter in de rij hoeven te staan, maar ook daar het vaccin verstrekt wordt.

In de laatste algemene brief van het kabinet aangaande de aanpak van COVID-19 crisis geeft de Minister aan dat er mogelijk nog meer steun volgt opvolgend het noodpakket van 100 miljoen dat de Minister reeds heeft ingezet. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om de Kamer te informeren alvorens ze een nieuw pakket inzet en in dit schriftelijk overleg toe te lichten op welke manier de Kamer geïnformeerd blijft over het resultaat van de reeds uitgetrokken 100 miljoen en in

hoeverre Nederlandse organisaties gebruik kunnen maken van deze extra middelen.

De leden van de D66-fractie zijn verheugd dat het kabinet op korte termijn EUR 100 miljoen heeft vrijgemaakt voor de bestrijding van COVID-19. De Minister benoemt in de brief dat de aanpak van COVID-19 ook ten koste kan gaan van de reguliere zorg en de behandeling van andere ziektes als tuberculose, malaria en HIV/Aids. Zo leidt in veel ontwikkelingslanden het instellen van een *lockdown* tot het stopzetten van reguliere vaccinatieprogramma's. Voorlopige resultaten van een studie naar het effect hiervan, wijzen erop dat het aantal kinderen in Afrika dat zal overlijden door het wegvallen van vaccinatieprogramma's wel eens velen malen groter zou kunnen zijn dan het aantal sterfgevallen door corona die hiermee voorkomen worden.<sup>1</sup>

Deelt de Minister de ernstige zorgen van de leden van de D66-fractie over de gevolgen van *lockdowns* in ontwikkelingslanden voor de reguliere zorg? Denkt de Minister dat binnen de huidige inzet van het kabinet voldoende rekening is gehouden met de impact van corona-maatregelen op de reguliere zorg? In hoeverre is daarbij rekening gehouden met toegang van kwetsbare groepen tot de zorg? In hoeverre is de Nederlandse inzet gericht op het continueren van bestaande vaccinatieprogramma's?

De aan het woord zijn de leden realiseren zich dat steun vanuit heel Europa nodig zal zijn om de corona-crisis in ontwikkelingslanden het hoofd te bieden. De Minister heeft aangegeven dat de Europese Commissie werkt aan een overzicht van de beschikbare middelen van andere EU-lidstaten voor de bestrijding van de Corona-crisis.<sup>2</sup>

Is de Minister bereid de Kamer op de hoogte te houden van dit overzicht? Kan de Minister daarbij inzichtelijk maken welke bijdragen additioneel zijn en welke bijdragen er binnen de bestaande begrotingen worden vrijgemaakt?

De COVID-19 pandemie heeft eens te meer laten zien dat het verminderen van het risico op rampen en het verhogen van de paraatheid om met rampen om te kunnen gaan van groot belang zijn. De leden van de GroenLinks-fractie vragen of de Minister bereid is om hier meer in te investeren en aandacht aan te besteden, en daarbij specifiek de risico's omtrent klimaatverandering en biodiversiteitsverlies mee te nemen? Zo ja, op welke manier?

De beschikbaarheid van persoonlijke beschermingsmiddelen blijft een groot probleem voor ontwikkelingslanden, zo constateren de leden van de GroenLinks-fractie. De schaarse middelen gaan vaak naar landen die vroeg kunnen bestellen en op tijd kunnen betalen. Is het kabinet bereid om in internationaal verband in te zetten op sterkere coördinatie met betrekking tot de verdeling van deze middelen, om te garanderen dat ook arme landen toegang hebben? Zo ja, op welke manier?

De Minister merkt terecht op dat bij de ebola-crisis meer additionele sterfgevallen waren te betreuren omdat de reguliere gezondheidszorg vanwege de crisis overbelast raakte, dan sterfgevallen die direct aan ebola waren toe te schrijven. Op welke manier zet het kabinet zich in om dit effect in ontwikkelingslanden zoveel mogelijk te beperken bij de huidige pandemie, zo vragen deze leden?

De financieringsnoden van ontwikkelingslanden waren voor de corona-crisis al enorm. Nu exportinkomsten sterk zijn teruggevallen en de

---

<sup>1</sup> Centre for Mathematical Modelling of Infectious Diseases, 7 april 2020, «Benefit-risk analysis of health benefits of routine childhood immunisation against the excess risk of SARS-CoV-2 infections during the Covid-19 pandemic in Africa», <https://cmmid.github.io/topics/covid19/control-measures/EPI-suspension.html>

<sup>2</sup> Documentnummer 2020D15029

kapitaaluitstroom juist is toegenomen, hebben landen acute behoefte aan liquiditeit in harde valuta, zoals het kabinet terecht opmerkt. Kan de Minister ingaan op recente besprekingen bij de G20 en de voorjaarsvergaderingen van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en uiteenzetten in hoeverre de uitkomsten daarvan aansluiten bij de behoeften van ontwikkelingslanden? Wat is volgens het kabinet nog meer nodig en op welke manier wordt daaraan gewerkt?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn benieuwd naar de herkomst van de 100 miljoen euro die is vrijgemaakt binnen de huidige budgettaire kaders. Kan de Minister hier nader op ingaan? In hoeverre heeft dit gevolgen voor lopende programma's en projecten? Op welke manier wordt de continuïteit van lopende programma's geborgd?

Deze leden hebben de indruk dat de 100 miljoen euro vooral via centrale kanalen wordt ingezet. Op welke manier worden ambassades, vooral in de focusregio's, betrokken bij het vormgeven van de COVID-19 respons op landenniveau? Welke bijdrage zouden de ambassades kunnen leveren? Welke financiële middelen zijn hiervoor beschikbaar?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn teleurgesteld dat de Minister ervoor kiest om de middelen om ontwikkelingslanden bij te staan bij de bestrijding van het virus alleen te zoeken binnen de huidige budgettaire kaders. Kan zij deze keuze toelichten? Waarom wordt er niet voor gekozen om extra additionele middelen vrij te maken voor ontwikkelingslanden? Hoe beoordeelt zij de breed gedragen oproep om 1% van de middelen voor de ondersteuning van de Nederlandse economie te reserveren voor coronahulp in ontwikkelingslanden? Is zij bereid om daaraan gehoor te geven?

Wat is de appreciatie van de Minister van de oproep van de *United Nations Conference on Trade and Development* (UNCTAD) voor 500 miljard dollar aan extra ODA voor ontwikkelingslanden? Wat zou een eerlijke bijdrage van Nederland aan die oproep zijn? En kan het kabinet garanderen dat absolute ODA-uitgaven in ieder geval niet verder zullen dalen als gevolg van de verwachte economische teruggang?

De leden van de SP-fractie hebben met interesse de inzet van het kabinet voor de bestrijding van de coronacrisis in ontwikkelingslanden gelezen. De leden stellen dat door deze crisis de wereldwijde ongelijkheid zal toenemen en dat de Nederlandse inzet erop moet toezien dit zoveel mogelijk te voorkomen. Bijvoorbeeld als het gaat om de wereldwijde strijd om schaarse beschermingsmiddelen, hoe kunnen we toe naar meer coördinatie en samenwerking internationaal, in plaats van de huidige concurrentie met hoge prijzen tot gevolg? Wat staat er nationaal en internationaal aan wetten en regels in de weg om dit organiseren? Wat voor hervormingen zijn er nodig op nationaal, Europees en multilateraal niveau om deze contraproductieve realiteit in de toekomst te vermijden? Deelt de Minister de mening van de leden van de SP-fractie dat de huidige concurrentiestrijd voor beschermingsmiddelen laat zien dat dit meer leed veroorzaakt dan strikt noodzakelijk?

De leden van de SP-fractie zijn blij te lezen dat er 100 miljoen beschikbaar wordt gesteld, maar vragen de Minister in detail te delen met de Kamer uit welke begrotingslijnen van artikel 4 dit precies komt? Kan de Minister daarbij ook aangeven welke potjes, fondsen of projecten hierdoor geen doorgang meer kunnen vinden? Is daarmee ook het noodhulp budget voor 2020 volledig uitgeput? Zo ja, hoe worden noden door toekomstige rampen of humanitaire crises straks gelenigd? Is de Minister het met de leden van SP-fractie eens dat er additionele budgetten nodig zijn voor ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp, aangezien de coronacrisis in veel landen nog maar aan het begin staat én andere lopende projecten niet komen stil te staan? Zo nee, waarom niet? Bovendien, vragen de leden, zijn er mogelijkheden dat het noodhulppakket ook ten goede komt aan kleinere, lokaal geïntegreerde partners opdat de snelheid

en efficiëntie van de hulp beter gewaarborgd wordt dan enkel via multilaterale partners?

Wederom vragen de leden van de SP-fractie aandacht voor de schuldenproblematiek. Hoewel de leden erkennen dat het kabinet belangrijke stappen heeft gezet ten gunste van de uitgave van *Special Drawing Rights* (SDRs) en de oproep voor een breed schuldenmoratorium, vragen de leden dit kabinet ook te onderzoeken welke structurele oorzaken ten grondslag liggen aan de immer toenemende schuldenlast. In hoeverre ziet de Minister een verband tussen de deregulering van kapitaalstromen en de kwetsbaarheid van ontwikkelingslanden voor financiële schokken? Welke maatregelen zouden landen hiertegen kunnen nemen? Welke wetten en regels, alsook afspraken vastgelegd in vrijhandels- en investeringsakkoorden beletten ontwikkelingslanden momenteel van het reguleren van kapitaaluitstroom? Meer specifiek vragen de leden van de SP-fractie wat de positie is van het kabinet met betrekking tot de oproep van UNCTAD voor het annuleren van 1 triljoen aan openstaande schuld?<sup>3</sup> Zoals een onderzoek van Oxfam International laat zien<sup>4</sup>, kunnen mogelijk een half miljard mensen extra in de armoede belanden als gevolg van de coronacrisis. De leden van de SP-fractie vragen een reactie op dit rapport. Tot slot vragen de leden van de SP-fractie de Minister om in de langere termijn hulp de macht van het kapitaal aan banden te leggen en voor structurele oplossingen voor de ongelijkheid te richten op het versterken en opbouwen van de macht van de arbeid.

De leden van de PvdA-fractie lezen in de brief van de Minister over de Nederlandse inzet bij het bestrijden van de coronacrisis in ontwikkelingslanden onder meer over de waarschuwing van de Verenigde Naties voor sterke toename van gender-gerelateerd geweld als gevolg van de coronacrisis en de onevenredige impact van de crisis op vrouwen en meisjes. De COVID-19 crisis legt machtsongelijkheid meer dan eens bloot en laat ook weer zien hoe overheden crises misbruiken om de ruimte van (vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers en vrouwenrechten in het algemeen in te perken. Op welke manier gaat de Minister bij de Nederlandse inzet de hulp en focus op het versterken van vrouwenrechtenorganisaties en de aanpak van de krimpende maatschappelijke ruimte behouden?

Ook vragen de aan het woord zijnde leden hoe de Minister er in de nieuwe regeling die is gepubliceerd waardoor het voor organisaties die één miljoen of meer niet aan andere programma's kunnen besteden, het mogelijk is te her-alloceren voor COVID-19 response, voor gaat zorgen dat dit binnen de grenzen van haar eigen beleidskader met betrekking tot gender sensitief en gender responsive beleid blijft?

De Minister biedt flexibiliteit aan programma's die boven de één miljoen te besteden hebben. Toch zullen er ook kleinere lopende programma's zijn die noodzakelijke activiteiten zullen willen of moeten aanpassen aan de gewijzigde omstandigheden, zoals lokale partner(vrouwen)organisaties. Het gaat bij veel van deze programma's wellicht niet om hele grote bedragen, maar juist die kleinere (lokale) projecten kunnen een grote impact hebben. Biedt de Minister de mogelijk voor de lopende programma's met een besteedbaar budget onder de één miljoen om te her-alloceren voor COVID-19 response?

Na het adresseren van de medische aanpak van het virus, is het bijna onvermijdelijk dat zich daar omheen ook sociale, economische en politieke problemen zullen voordoen. Zal de nieuwe regeling mogelijk ook

<sup>3</sup> UNCTAD, 30 maart 2020, «UN calls for \$ 2.5 trillion coronavirus crisis package for developing countries», <https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=2315>

<sup>4</sup> Oxfam International, 9 april 2020, «Half a billion people could be pushed into poverty by coronavirus, warns Oxfam», <https://www.oxfam.org/en/press-releases/half-billion-people-could-be-pushed-poverty-coronavirus-warns-oxfam>

gaan gelden voor langere termijn projecten gericht op sociale, economische en politieke ontwikkeling van landen?

De Minister schrijft in haar brief ook dat veel Afrikaanse landen al achter liepen op het bereiken van de SDGs in 2030, maar dat de coronacrisis de voortuitgang richting de SDGs teniet dreigt te doen. De Minister heeft in haar beleidsnota «Investeren in Perspectief» onder meer de inzet op innovatieve financiering, bijvoorbeeld door middel van *impact bonds* en *blended finance*, en het betrekken van private partijen om te investeren in ontwikkelingsprogramma's opgenomen. Eerder is al door de Verenigde Naties berekend dat 2,5–3 biljoen nodig is om de SDGs in ontwikkelingslanden te bereiken, hetgeen door de huidige crisis nog verder onder druk komt te staan. De financiering hiervan moet dus ook van andere bronnen dan alleen overheidsfinanciering komen. Welke nieuwe innovatieve financieringsmodellen zijn gestart? Wat zijn randvoorwaarden van het ministerie om dergelijke modellen te ondersteunen? Welke successen zijn behaald? Welke lessen zijn er geleerd en kunnen deze gedeeld worden? De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen dat SDG 3 Goede gezondheid en welzijn, en daarvan in het bijzonder de toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg en de waarborging van seksuele rechten (SRGR) onder druk staat. Als gevolg van de COVID-19 crisis kunnen er tekorten ontstaan van essentiële middelen, door problemen met aanvoer van grondstoffen, fabrieken die stil liggen, en producten die niet vervoerd kunnen worden en als gevolg van een virus zijn veel mensen aan huis gebonden. Dit kan tot gevolg hebben dat veilige toegang tot abortus, HIV-medicatie, anticonceptie, zwangerschapscontroles en veilige bevallingen die onder normale omstandigheden al moeilijk zijn nu nog moeilijker gaan worden, zeker voor kwetsbare groepen zoals meisjes en andere jongeren. Het risico is groot dat maatschappelijke organisaties die werkzaam zijn op dit terrein grote gevolgen ondervinden voor hun werk door een gebrek aan digitale voorzieningen, onveilige digitale hulpmiddelen, verbod op samenkomsten en waarschijnlijk ook onvoldoende flexibele financiering. Voor het overeind houden van SRGR zijn deze organisaties van groot belang en daarom willen de aan het woord zijnde leden graag van de Minister weten of zij ook hier mogelijkheden ziet om SRGR, inclusief HIV/aids te verankeren in de COVID-19 respons en gerelateerde noodhulp, en welke flexibiliteit ingebouwd kan worden om organisaties in staat te stellen hun werk te blijven doen.

Wat betreft de inzet voor internationale coronabestrijding zouden de leden van de ChristenUnie-fractie een concreter beeld willen hebben van de daadwerkelijke situatie. In de brief wordt gesproken over 15000 vastgestelde gevallen in Afrika, maar hoe zijn deze over de landen verdeeld en wat is de respons in elk van die landen? Zijn er specifieke hulpvragen uit getroffen landen gekomen? Zijn er inmiddels nieuwe cijfers over de verspreiding?

In het licht van de wereldwijde coronapandemie constateert de Minister terecht dat het gezondheidssysteem in veel Afrikaanse landen zwak is.<sup>5</sup> Tevens wordt vastgesteld dat Afrikaanse landen naar verwachting ook economisch fors geraakt worden door het coronavirus, alleen al vanwege de omvangrijke informele economie en het grote aantal «dagloners». De leden van de SGP-fractie verwelkomen dat Nederland een bedrag van

---

<sup>5</sup> Zie onder andere de beantwoording van vragen van de leden Weverling en Koopmans (beiden VVD) over de gezondheidszorg in Afrikaanse landen om een uitbraak van het coronavirus het hoofd te bieden, 20 april 2020: «Medicijnen en elementaire medische voorzieningen schieten tekort, kwaliteit en kwantiteit van medisch personeel laat te wensen over, toegang tot zorg is ongelijk, en de financiële middelen schieten tekort om aan deze uitdagingen het hoofd te bieden.»



EUR 100 miljoen gealloceerd heeft voor het bestrijden van de coronacrisis. Is Nederland bereid hier indien nodig een bedrag aan toe te voegen, zo vragen deze leden? Zij verwijzen daarbij ook naar oproepen als «No country is safe until every country is safe» van onder meer vertegenwoordigers van Amref Flying Doctors, Cordaid en Philips Nederland, en naar het verzoek van het Rode Kruis om additionele financiële middelen vrij te maken voor de internationale noden, waaronder voor rampenrisicovermindering, paraatheid en innovatie. Graag vernemen zij hoe de Minister deze oproepen beoordeelt, en in hoeverre zij de noodzaak ziet om hier concreet gevolg aan te geven. De leden van de SGP-fractie roepen de Minister op (extra) budgetten niet als vanzelfsprekend via multilaterale organisaties te alloceren, maar steun en financiering ook via kleinere en/of gespecialiseerde (non-gouvernementele) organisaties te laten verlopen. Gedegen kennis van de lokale context blijft immers cruciaal voor effectieve interventies. Tot slot verzoeken deze leden de Minister om, onder meer op basis van de aangenomen motie Van der Staaij,<sup>6</sup> niet alleen te investeren in versterking van gebrekkige gezondheidszorgsystemen in ontwikkelingslanden, maar eveneens te (blijven) investeren in een goede voedselvoorziening en het mitigeren van economische nadelen voor met name mensen in de informele economie. De leden van de SGP-fractie zien de WHO als een belangrijke internationale organisatie voor het gecoördineerd bestrijden van het coronavirus. Wat is de inzet van de Minister om binnen de WHO een open en effectieve dialoog te bevorderen over de bestrijding van het coronavirus, maar ook over de oorza(a)k(en) ervan – in het bijzonder in het licht van «wildmarkten» in China? Beamt de Minister bovendien dat ook onder meer Taiwan, die een bewezen effectieve aanpak van het coronavirus organiseerde, op serieuze en zinvolle wijze gehoord en betrokken dient te worden bij de coronabestrijding in WHO-verband? Zo ja, hoe kan en wil zij dit bevorderen?

### **Nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart»**

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de nieuwe jongerenstrategie van de Minister. Zij hebben hier nog enkele vragen over. Terecht wijst de Minister in haar brief op het belang van onderwijs en werkgelegenheid voor jongeren in focuslanden, om hen in hun thuisland perspectief te bieden. De voorgenoemde leden plaatsen deze inzet ook in het kader van de afspraken in het regeerakkoord, waarin een focus op het tegengaan van de grondoorzaken van migratie is afgesproken. Kan de Minister bevestigen dat de jongerenstrategie in dit perspectief gezien moet worden? Zo ja, kan zij toelichten waarom het tegengaan van de grondoorzaken van migratie niet in de onderliggende jongerenstrategie vermeld wordt? Op welke wijze is bij het formuleren van deze strategie rekening gehouden met de grondoorzaken van migratie en de manier waarop deze het best weggenomen kunnen worden? Op welke manier kan de jongerenstrategie een bijdrage leveren aan het verbeteren van de terugkeer van uitgeprocedeerde migranten, bijvoorbeeld door hen aansluiting te laten vinden bij een door het ministerie ondersteund project in hun thuisland? Kan zij eveneens toelichten met welke maatschappelijke organisaties gesproken is gedurende de totstandkoming van de strategie?

In de jongerenstrategie wijst de Minister terecht op het belang van de aansluiting tussen onderwijs en de praktijk. De leden van de VVD-fractie menen echter dat voor het structureel verbeteren van het onderwijs in focuslanden op dit punt niet alleen het opzetten van eigen programma's een mogelijk middel is, maar dat het ook effectief kan zijn om hierover in dialoog te gaan met de betrokken focuslanden. Is de Minister dit van plan?

<sup>6</sup> Kamerstuk 25 295, nr. 192.



De leden van de VVD-fractie lezen eveneens in de jongerenstrategie dat aansluiting gezocht zal worden met de handelsagenda. Kan zij toelichten hoe deze aansluiting eruit ziet? Wordt het Nederlandse bedrijfsleven betrokken bij het opzetten van werkgelegenheidsprojecten? Kan de Minister toelichten met welke sectoren zij contact heeft binnen het Nederlandse bedrijfsleven ten behoeve van de jongerenstrategie?

De leden van de CDA-fractie danken de Minister voor de nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart». Deze leden vragen de Minister ten eerste welke gevolgen de huidige crisis heeft voor deze strategie. Dient deze in de ogen van de Minister aangepast te worden? Aangezien de Minister stelt dat de jongerenstrategie in het hart van het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid staat en jongeren waarschijnlijk onevenredig hard economisch getroffen worden door de crisis, vragen deze leden de Minister in hoeverre er nu extra ingezet wordt op het perspectief voor jongeren. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister in aanvulling op de beschreven jongerenstrategie de gevolgen van COVID-19 crisis te analyseren op de drie kernthema's zoals geformuleerd in de brief, namelijk werk, onderwijs en maatschappelijke positie van jongeren.

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de jongerenstrategie «Youth at heart» en hebben hierover nog enkele vragen. Kan de Minister toelichten welk deel van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2020 wordt vrijgemaakt voor de jongerenstrategie «Youth at heart»? Kan de Minister daarbij onderscheid maken tussen de uitgaven voor onderwijs, werk en de maatschappelijke positie van jongeren?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de nieuwe jongerenstrategie en verwelkomen deze. Investeren in het perspectief van jongeren is van het grootste belang. Wat betekent de COVID-19 pandemie voor de strategie? Welke delen van de strategie verdienen bijzondere aandacht in de huidige context en in hoeverre kan de inzet op deze onderdelen worden versneld?

Deze leden hebben de indruk dat de nieuwe programma's vooral gericht zijn op de aanbodkant van de arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden. Deelt de Minister deze inschatting en kan zij nader ingaan op de concrete wijze waarop de verschillende programma's pogen bij te dragen aan banengroei voor jongeren?

Deze leden vragen zich ook af hoe het kabinet kijkt naar de rol van overheden van ontwikkelingslanden bij het bereiken van de doelstellingen van de jongerenstrategie. Zijn er programma's binnen de strategie die zullen werken aan het versterken van de capaciteiten van overheden, zoals Ministeries van Werkgelegenheid of vergelijkbare instituties?

Deze leden delen de analyse dat de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), vaak specifiek van meisjes en jonge vrouwen, van groot belang is om kansen op het gebied van onderwijs en werk te kunnen benutten. Vroegtijdige zwangerschappen en gedwongen huwelijken vormen bijvoorbeeld een grote belemmering voor de kansen van jonge meisjes. Hoe verhoudt de nieuwe jongerenstrategie zich tot de inzet van Nederland op het gebied van SRGR? Is de Minister bereid om binnen deze strategie extra aandacht te besteden aan interventies die meisjes en jonge vrouwen ondersteunen met toegang tot essentiële goederen, diensten, informatie en voorlichting op dit gebied? Een hoger aandeel vrouwelijke leerkrachten op scholen kan ook een grote bijdrage leveren, zo denken deze leden. Zij vervullen een voorbeeldfunctie voor jonge meisjes, dat een baan ook voor hen is weggelegd, en kunnen bovendien meisjes op school betere ondersteuning bieden op het gebied van SRGR. Is de Minister bereid om bij interventies op onderwijsgebied

structureel aandacht te besteden aan het opleiden en werven van meer vrouwelijke leerkrachten?

Deze leden zijn blij dat de strategie zich onder andere richt op goed onderwijs. Bij de interventies gaat de strategie in op verschillende manieren waarop het beroepsonderwijs wordt versterkt. Kan de Minister ingaan op de wijze waarop ook wordt gewerkt aan het versterken van de capaciteit van instellingen in het hoger onderwijs?

De leden van de GroenLinks-fractie maken zich zorgen over de gevolgen van de COVID-19 pandemie voor onderwijssystemen in ontwikkelingslanden, nu veel landen hebben besloten om de scholen te sluiten. Op welke manier spelen de onderwijsprogramma's die door Nederland worden ondersteund hierop in? In hoeverre kunnen deze programma's hun interventies snel aanpassen om bijvoorbeeld digitale vormen van onderwijs mogelijk te maken?

Met betrekking tot het ondersteunen van beroepsopleidingen en trainingen vragen deze leden zich af in hoeverre daarbij wordt rekening gehouden met lange termijn trends, zoals klimaatverandering, milieuvervuiling en biodiversiteitsverlies. Wordt binnen de strategie specifiek aandacht besteed aan het ondersteunen van opleidingen rond deze thema's, zoals duurzaam bosbeheer?

Door de huidige coronacrisis wordt er noodzakelijkerwijs minder gereisd en meer thuisgewerkt, waardoor we allemaal meer gewend raken aan digitale interacties, zo merken deze leden. Is het kabinet bereid om er op aan te sturen dat trainingen en korte cursussen in het kader van de jongerenstrategie, waar mogelijk, meer gaan inzetten op digitale hulpmiddelen, en dat op deze manier het aantal langaafstandsvluchten voor korte cursussen kan worden verminderd?

De leden van de PvdA-fractie willen de Minister bedanken voor de strategie «Youth at heart». Wel willen de leden graag weten wat de (eventuele) gevolgen van de COVID-19 crisis zijn op de strategie «Youth at heart»? Kunnen de geplande programma's die zich richten op onderwijs en jongerenwerkgelegenheid nog wel doorgang vinden? Denkt de Minister dat het nog mogelijk is om eind 2020 een internationale conferentie te organiseren?

De Minister geeft in de strategie aan dat het behalen van onder meer SDG 4 op het gebied van kwaliteitsonderwijs nog niet op koers ligt. Er zijn een aantal lopende programma's die een belangrijke rol spelen bij het verbeteren van onderwijs in focuslanden, waaronder het Orange Knowledge Programme, het Challenge Fund for Youth Employment, het Nexus Skills And Jobs programma, het Global Partnership for Education en het «Education can not wait»-programma. Hoe ziet de Minister de toekomst van kennisamenwerking in dit kader?

Vooralsnog meisjes en jonge vrouwen ervaren grote obstakels tot het volgen van onderwijs, bijvoorbeeld door menstruatie, vrouwelijke genitale verminking of zwangerschap. Juist door de COVID-19 crisis staat voor veel vrouwen de toegang tot menstruatieproducten en veilige, schone sanitaire voorziening, maar ook tot anticonceptie en veilige abortus nog meer onder druk. Is de Minister bereid zich in te spannen voor het waarborgen en bevorderen van toegang tot deze essentiële voorzieningen, en hierbij niet alleen het perspectief maar ook de stem van jongeren actief te betrekken?

De huidige COVID-19 crisis maakt de noodzaak voor vernieuwing en innovatie in ontwikkelingslanden op onderwijsgebied extra urgent. Te denken valt aan bijvoorbeeld online onderwijs. Nederland wil zich internationaal als digitale koploper positioneren. Hoe ziet de Minister de toekomst van Nederlandse kennisamenwerking op dit punt?

De leden van de PvdA-fractie willen graag weten of er binnen de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking als gevolg van de herschikking van middelen die ingezet worden in de strijd

tegen COVID-19 nog voldoende middelen beschikbaar zijn om de strategie «Youth at heart» te financieren? Op dit moment komen de extra middelen uit het noodhulpbudget, de COVID-19 crisis komt bovenop andere crises waar veel mensen al onder gebukt gaan, zoals gewapende conflicten, honger, onvoldoende toegang tot zorg en sprinkhanenplagen die voedselzekerheid ondermijnen. Het virus zal helaas niet voorkomen dat er ook andere crises zich zullen aandienen. Is de Minister bereid gehoor te geven aan de oproep om 1% van het pakket aan Nederlandse noodmaatregelen te oormerken voor de internationale bestrijding om de extra uitgaven uit de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor de bestrijding van de COVID-19 crisis op te vangen? En is de Minister bereid om meer te investeren in de rampenrisicovermindering, paraatheid en innovatie? Hoe kan de Minister zorgen dat investeringen via kanalen als de Wereldbank, rekening houden met rampenrisico's, en daarbij specifiek klimaatverandering en herstel van ecosystemen meenemen?

De leden van de ChristenUnie-fractie kunnen zich goed vinden in de aanpak die de Minister kiest in het vergroten van de perspectieven voor jongeren in ontwikkelingslanden. Het lijkt hen inderdaad van belang dat onderwijs beter aansluit op behoeften van de lokale economieën. Is de Minister het echter met deze leden eens dat ook rechtszekerheid een belangrijke factor is voor de kansen die jongeren hebben op werk en op het kunnen starten van een eigen onderneming? Zo ja, hoe kan aan deze belangrijke voorwaarde voor ontwikkeling worden bijgedragen door het Nederlandse beleid?

De leden van de SGP-fractie zijn in algemene zin buitengewoon positief over de inzet voor onderwijs, werk en de politiek-maatschappelijke participatie van jongeren in lage- en middeninkomenslanden. Deze leden erkennen dat de voorgestelde aanpak in belangrijke mate kan bijdragen aan het realiseren van SDGs 4 (onderwijs) en 8 (waardig werk en economische groei). Zij waarderen de inzet om de dialoog en samenwerking tussen overheid, onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld in doellanden te bevorderen, zodat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter overeenkomen. Anders gezegd: zodat jongeren de kennis en vaardigheden opdoen om zich te ontwikkelen tot goede werknemers en/of ondernemers. Deze leden steunen het uitgangspunt hierbij zo goed mogelijk aansluiting te zoeken op de lokale context. Ook feliciteren de leden van de SGP-fractie de Minister met het aanstellen van een Ambassadeur voor Jongeren, Onderwijs en Werk, en wensen de ambassadeur veel succes bij het uitvoeren van de werkzaamheden.

De leden van de SGP-fractie vragen in algemene zin naar de gevolgen van de coronacrisis voor de uitvoering van de jongerenstrategie. Kan de komende jaren op de oorspronkelijk beoogde wijze worden geïnvesteerd in en door middel van de zeven genoemde programma's?<sup>7</sup> Kan de Minister verduidelijken hoe capaciteit en budgetten over de diverse genoemde mechanismen verdeeld worden? Voor welke programma's is of wordt wel gekozen voor concrete streefcijfers, voor welke niet, en waarom, zo willen deze leden weten? Op welke wijze wordt inzicht verkregen in de efficiëntie en effectiviteit van programma's bij het ontbreken van streefcijfers? Kan de Minister tevens de keuze toelichten voor de specifieke focus- of partnerlanden binnen bijvoorbeeld de programma's Nexus Skills and Jobs, Prospects en Orange Corners, zo vragen de leden van de SGP-fractie?

---

<sup>7</sup> Namelijk CFYE, Nexus Skills and Jobs, Prospects, Generation Unlimited, LEAD, Orange Corners, Jobs for Youth, zie o.a. pagina's 6 en 7 van de jongerenstrategie «Youth at heart».

Ook vragen de leden van de SGP-fractie in hoeverre de coronacrisis invloed heeft op de ambitie om juist op de terreinen onderwijs, werk en jongerenparticipatie wereldwijd een «voortrekkersrol» te vervullen? Hoe ziet de Minister die voortrekkersrol precies, en zijn er andere landen die evenals of in navolging van Nederland eenzelfde jongerenstrategie uitrollen, zo vragen de leden van de SGP-fractie?

De leden van de SGP-fractie steunen in het kader van onderwijs de inzet op het ontwikkelen van digitale kennis, sociale vaardigheden, en aanpassings- en probleemoplossend vermogen. Terecht gaat daarbij bijzondere aandacht uit naar kwetsbare groepen zoals meisjes en vluchtelingen. Inzake vluchtelingen vragen de leden van de SGP-fractie naar het draagvlak voor gerichte onderwijs-, werk- en ondernemerschapsprojecten onder de autoriteiten van gastlanden. Wat betreft de positie van meisjes steunen deze leden de inzet om gedwongen (kind)huwelijken en tienerzwangerschappen tegen te gaan. Wil de Minister in dat kader waar nodig extra inzetten op veiligheid en rechtsbescherming, in lijn met SDG 16?<sup>8</sup> Wat wordt daarnaast bij (onbedoelde) zwangerschappen concreet de inzet op goede moeder- en kindzorg? Wat de leden van de SGP-fractie betreft vervangt deze zorg het (mede) mogelijk maken van «veilige abortus».

De leden van de SGP-fractie steunen de kabinetsinzet op beter beroepsonderwijs en verbetering van het imago daarvan. Dit kan werkloosheid helpen tegengaan. De leden van de SGP-fractie steunen tevens de speciale focus op de landbouw- en ICT-sector. In hoeverre zijn of worden het Nederlandse Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, maar ook Nederlandse kennisinstellingen zoals agrarische hogescholen of de Wageningenuniversiteit (WUR), betrokken bij de inzet op onderwijs en ondernemerschap binnen de agri- en energiesector? Kan de Minister tot slot toelichten wat naar verwachting de gevolgen zijn van beter onderwijs en meer werkgelegenheid in de beoogde lage- en middeninkomenslanden op de omvang van (irreguliere) migratie naar Europa?

### **Reactie op moties ingediend tijdens het VAO Versterking Maatschappelijk Middenveld**

De leden van de VVD-fractie danken de Minister voor het toezenden van een reactie op de tijdens het VAO Maatschappelijk Middenveld ingediende moties. Zij hebben hier enkele vragen over. Zo lezen zij dat «beperkte inzet buiten de focusregio's en -landen mogelijk blijft» bij het aanvragen van subsidie in het beleidskader. Kan de Minister toelichten of zij tot dusver signalen of aanvragen heeft ontvangen van maatschappelijke organisaties om gesubsidieerde projecten uit te voeren buiten de focusregio's? Zo ja, om welke projecten gaat het en in welke landen zullen deze projecten plaatsvinden? Kan de Minister toelichten wat in dit verband haar interpretatie van «beperkte inzet» is? Wat is het maximumbedrag dat gealloceerd zal worden voor projecten buiten de focusregio's? En deelt de Minister daarbij eveneens de observatie dat het aanbrengen van focus in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid dit beleid effectiever maakt? Zo ja, kan zij toezeggen dat met het toekennen van subsidie voor projecten buiten focusregio's grote terughoudendheid zal worden betracht, teneinde de effectiviteit van het beleid te bevorderen?

Tot slot vragen de voorgenoemde leden of de Minister kan toelichten of zij aanleiding ziet in de recente ontwikkelingen rondom het coronavirus om terughoudendheid te betrachten bij het al te snel toekennen van subsidies en het tekenen van contracten. Deze leden wijzen er namelijk op dat als gevolg van de snelle ontwikkelingen rondom het coronavirus de uitdagingen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking in de focusregio's aan voortdurende verandering onderhevig is. Is de Minister bereid toe te

<sup>8</sup> Conform de aangenomen motie van het lid Stoffer, Kamerstuk 35 000 XVII, nr. 49.

zeggen dat ze waar mogelijk terughoudendheid zal betrachten bij het toekennen van subsidies of het tekenen van contracten binnen het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld zolang de situatie rondom het coronavirus nog zo diffuus is? En kan zij toelichten in hoeverre zij overweegt om eventuele gebudgetteerde bijdragen binnen het beleidskader vooralsnog te reserveren voor een eventuele additionele bijdrage aan de internationale inzet gericht op het bestrijden van het coronavirus in ontwikkelingslanden?

Tot slot hebben de leden van D66-fractie met belangstelling kennisgenomen van de toelichting van de Minister op de opvolging van de moties ingediend tijdens het VAO Versterking Maatschappelijk Middenveld. Zij lezen dat het binnen het beleidskader mogelijk is voor maatschappelijke organisaties om vanuit het gekozen thema verbindingen te leggen met andere thema's.

Welke mogelijkheden biedt het beleidskader voor maatschappelijke organisaties om in te spelen op de uitdagingen van de corona-crisis? Kan de Minister aangeven in hoeverre de corona-crisis vertragingen oplevert voor de uitvoer van het subsidiekader? Zijn er NGO's die problemen ondervinden bij het aanvragen van subsidies?

### **Overig**

De leden van de CDA-fractie danken de Minister voor het beantwoorden van de vragen in het schriftelijk overleg Noodhulp. Daarin geeft de Minister aan dat de Nederlandse ontwikkelingsorganisaties gebruik kunnen maken van het Nederlandse Noodpakket voor Werkgelegenheid (NOW). De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om een korte toelichting op de gesprekken die gevoerd zijn met de sector over het functioneren van de sector in de huidige crisis en tegen welke problemen de Nederlandse ontwikkelingsorganisaties en Nederlandse ontwikkelingsprojecten aanlopen.

Wederom willen de leden van de CDA-fractie de inbreng afsluiten met de Minister kracht en wijsheid toe te wensen in deze uitzonderlijke crisis.

Tenslotte hebben de leden van de GroenLinks-fractie nog enige vragen over de mogelijk negatieve gevolgen van contraterrorisme-maatregelen voor ontwikkelingsprojecten die niet direct onder humanitaire hulpverlening vallen. Kan de Minister ingaan op de wenselijkheid en uitvoerbaarheid van de maatregelen in de context van dergelijke projecten? Is zij in gesprek met haar collega's van de ministeries van Financiën en Justitie en Veiligheid over de impact van de maatregelen voor ontwikkelingsprojecten die niet humanitaire hulpverlening betreffen?

De leden van de PvdA-fractie hebben nog een vraag over een specifieke voorwaarde die in het Maatschappelijk Middenveld-beleidskader is opgenomen waarin staat dat indieners verplicht zijn om uit te sluiten dat Nederlandse steun in welke vorm dan ook terechtkomt bij organisaties en/of personen op sanctielijsten en dit geldt niet alleen voor directe samenwerking, maar ook voor het aannemen van onderaannemers en natuurlijke personen inclusief deelnemers aan workshops, trainingen en andere ontvangers van hulp. Deze leden willen graag weten hoe de praktische gevolgen van deze voorwaarden uitpakken voor NGO's en hun medewerkers. Kan de Minister aangeven hoe zij de wenselijkheid en uitvoerbaarheid van deze regels kan waarborgen? Gaat de Minister in overleg met (potentiële) hulporganisaties hoe waarborgen wel en niet in de praktijk kunnen worden gebracht? Is de Minister in overleg met haar collega's van de ministeries van Financiën en Justitie en Veiligheid over de impact en gevolgen van deze maatregelen op ontwikkelingssamenwerkingsprojecten?

Tot slot hebben de leden van de PvdA-fractie nog steeds grote zorgen over de acute humanitaire nood in vluchtelingenkampen op de Griekse eilanden. Kan de Minister aangeven hoeveel kwetsbare kinderen er nog vastzitten, hoeveel kinderen inmiddels al zijn opgehaald door andere EU landen, en wat de situatie is voor kinderen die naar het Griekse vasteland zijn gebracht?

En is Minister bereid zich nogmaals in kabinetsverband in te spannen om te zorgen dat ook Nederland deze kinderen gaat opvangen, zoals veel gemeenten en ngo's hebben bepleit?

Tot slot zouden de leden van de ChristenUnie-fractie graag meer willen weten over het «Partnership for improving Prospects for host communities and forcibly displaced persons». Kan de Minister de Kamer een brief sturen waarin zij hier meer informatie over geeft?

## **II. Antwoord / Reactie van de Minister**

### **III. Volledige agenda**

#### **Nederlandse inzet bestrijden coronacrisis ontwikkelingslanden.**

Kamerstuk 33 625, nr. 293 – Brief regering d.d. 14-04-2020, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, S.A.M. Kaag

**Nieuwe jongerenstrategie «Youth at heart».** Kamerstuk 34 952, nr. 104 – Brief regering d.d. 17-02-2020, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, S.A.M. Kaag

#### **Reactie op moties ingediend tijdens het VAO Versterking**

**Maatschappelijk Middenveld van 14 november 2019.** Kamerstuk 34 952, nr. 105 – Brief regering d.d. 21-02-2020, Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, S.A.M. Kaag